

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Ert datum 2006-12-22

Er ref: 432-06-98821

Länsstyrelsen i Stockholms län
Kulturmiljöenheten
Box 22067
104 22 Stockholm

Angående upphävande av byggnadsminnesförklaring för f d Generalstabens stalletablisement, kv Norra Djurgården 1:1, 18, Stockholms kommun och län

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) anser att de kulturhistoriska värden som f d Generalstabens stalletablisement (uppfört runt år 1890) hade 1993/1995 då anläggningen fastställdes som statligt respektive enskilt byggnadsminne är lika höga idag. RAÄ anser därför inte att byggnadsminnet kan framstå som ändamålslost. RAÄ anser heller inte att sådant hinder, olägenhet eller kostnad föreligger i förhållande till byggnadsminnets betydelse att ett hävande av byggnadsminnet är motiverat. RAÄ anser därför att länsstyrelsen inte bör upphäva byggnadsminnesförklaringen.

Ärendet

Länsstyrelsen i Stockholms län har remitterat frågan om upphävande av byggnadsminnesförklaringen av rubricerad fastighet. Länsstyrelsen har bifogat de handlingar som man mottagit i ärendet. Frågan om upphävandet av byggnadsminnet har väckts av fastighetsägaren, Akademiska hus, som har planer för nybyggnation både på den tomt där byggnadsminnet är beläget och på intilliggande tomter. Huvudsyftet är att uppföra nya större lokaler för Musikhögskolan men även bostäder planeras.

Bakgrund

Regeringen beslutade den 24 juni 1993, regeringsbeslut 69, att f d Generalstabens stalletablisement skulle förklaras som statligt byggnadsminne. Fastigheten har sedan dess övergått till den icke-statliga ägaren Akademiska hus. I enlighet med 3 kap. 1 § andra stycket lagen (1988: 1229) om kulturminnen med mera utgör fastigheten numera ett byggnadsminne enligt denna lag. Länsstyrelsen i Stockholms län utfärdade den 21 april 1995 en förklaring om detta. Den 5 december 2006 ansökte Akademiska hus om att byggnadsminnesförklaringen skulle hävas i enlighet med 3 kap. 15 § första stycket kulturminneslagen.

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Akademiska hus anför ett flertal skäl för sin begäran om upphävande av byggnadsminnet. Som huvudskäl anger Akademiska hus att grunden för byggnadsminnesförklaringen – hästhållningen och ridverksamheten med nära koppling till den tidigare militära verksamheten – inte längre kan vidmakthållas. Man anser därmed att byggnadsminnesförklaringen framstår som ändamålslös. Vidare menar Akademiska hus att ett bibehållande av byggnadsminnet utgör hinder för en detaljplan som på bästa sätt tillvaratar stadslandskapets samlade kultur- och stadsbildsvärden. De kostnader som en alternativ användning skulle medföra vid ett bibehållande av byggnadsminnet bedöms inte vara rimliga i förhållande till dess betydelse

RAÄ:s synpunkter

RAÄ anser inte att den förändrade användningen av lokalerna utgör något skäl för att upphäva byggnadsminnesförklaringen. RAÄ anser alltså inte att byggnadsminnet blivit ändamålslost av det skäl att hästhållningen och ridverksamheten upphört. RAÄ anser heller inte att den då pågående verksamheten var avgörande för besluten att förklara anläggningen som statligt- respektive enskilt byggnadsminne. Enligt RAÄ:s mening finns det en rad olika viktiga kulturhistoriska värden som legat till grund för byggnadsminnesförklaringen. I länsstyrelsens förklaring från den 21 april 1995, nämns visserligen att hästhållning och ridverksamhet fortfarande bedrevs i lokalerna – men inte att denna pågående verksamhet utgjorde ett centralt värdekriterium för byggnadsminnet.

Det kulturhistoriska värdet

RAÄ anser att det kulturhistoriska värdet består av många olika delar. Anläggningen är en del i den militära närvaro i stadsdelen Östermalm/Gärdet som har anor sedan 1600-talet. I närheten ligger flera större militära anläggningar, bland annat f d Livgardets till häst (K1) kasern mm längre ut på Lidingövägen och f d Svea artilleriregementes kansli- och kasernbyggnader ett femtiotal meter österut på Valhallavägen. Vid tiden för uppförandet av stallet och ridhuset låg Generalstaben, som var landets högsta militära ledning, i Schering Rosenhanes palats på Riddarholmen. År 1926 flyttade man till nybyggda lokaler på Östermalmsgatan några kvarter ifrån platsen för byggnadsminnet.

Byggnadsminnet har en annan karaktär än stadsdelens övriga bevarade bebyggelse från den militära tiden. F d Generalstabens stalletablisement utgör ett exempel på de ekonomi- och funktionsbyggnader som var nödvändiga för att det sena 1800-talets institutioner skulle kunna fungera. Det har därigenom ett särskilt värde genom att bidra till förståelsen av dåtidens samhälle. Miljön med både stall, ridhus och bostadshus är en helhet som berättar om en tid då det var en självklarhet med en tjänstebostad för stallchefen och där tomten även hade en ekonomisk funktion i och med att här fanns odlingsmöjligheter för den som bodde på platsen. Jämförelser kan göras med vaktmästarbostaden vid Sophiahemmet på andra sidan

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Stadion. En annan aspekt på det kulturhistoriska värdet handlar om hästens centrala betydelse för transporter och kommunikation i allmänhet fram till den tid då motorfordonen tog över denna funktion. Idag finns i Stockholms innerstad inte många stall och hästmiljöer bevarade, trots att de för hundra år sedan fanns överallt. Även det faktum att byggnadsminnet berättar en del av denna historia är betydelsefullt.

RAÄ menar därför att f d Generalstabens stalletablisement även ska ses i samband med andra bevarade stallanläggningar på Östermalm. Hovstallets hästhållning har med statens officiella representation att göra, Östra och Västra stallet på Storgatan byggdes för Livgardet till häst – där stallens och hästarnas betydelse var central (idag är stallen ombyggda till kontorslokaler). Stall finns även vid f d K1 på Lidingövägen där den beridna högvaktens och polisens hästar står. K1:s stall är moderniserade för att uppfylla dagens standard för djurhållningen. Vid Generalstabens stalletablisement var syftet att tillgodose stabens officerares behov av både stall och ridhus. I sammanhanget vill RAÄ även framhålla att det i landet idag inte finns någon motsvarande lika välbevarad anläggning som f d Generalstabens stalletablisement.

Den betydelse anläggningen hade kan även tydligt avläsas i valet av arkitekter. Bröderna Axel och Hjalmar Kumlien var två av det sena 1800-talets mest välrenommerade arkitekter med ett flertal offentliga byggnadsverk bakom sig. Att man uppdrog åt just dem att rita anläggningen visar vilken betydelse samtiden fäste vid verksamheten. Vad gäller arkitekturen så är den både påkostad och tidstypisk. RAÄ vill även framhålla det faktum att ett viktigt värde ligger i att stora delar av den ursprungliga inredningen finns kvar både i ridhuset och i stallet.

Under den senaste femtioårsperioden har f d Generalstabens stalletablisement drivits civilt. Swartlings ridskola har haft sin verksamhet i lokalerna. Under dessa år har hästens ställning kommit att bli helt annorlunda än då anläggningen uppfördes. Istället för sin militära prägel har anläggningen fått en koppling till idrottslivet och fritiden. Även denna del av byggnadsminnets historia har ett kulturhistoriskt värde

Byggnadsminnets helhetsmiljö ger slutligen en möjlighet att förstå hur det för bara drygt 120 år sedan såg ut i Stockholms utkanter. Kontrasten mellan Valhallavägens fullbyggda södra sida och den norra var vid den tiden mycket markant, även om en del monumentala institutioner också byggdes på den norra sidan vid samma tid.

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

RAÄ:s bedömning av värdena i relation till ansökan

RAÄ anser att byggnadsminnet i positiv riktning påverkar möjligheten att slå vakt om områdets samlade kulturhistoriska värden. I detta avseende är följaktligen ett hävande av byggnadsminnesförklaringen inte motiverat. Både i fråga om det s k institutionsbältet (som omnämns i beskrivningen av riksintresset för kulturminnesvården) och om de militära anläggningarna i hela stadsdelen Östermalm/Gärdet utgör byggnadsminnet f d Generalstabens stalletablisement en nödvändig och likvärdig del av det samlade kulturhistoriska värdet.

Byggnadsminnen och anpassning till förändrade verksamheter

Det primära syftet med en byggnadsminnesförklaring är att de byggnader som skyddas ska bibehålla sin ursprunglighet och egenart. Detta kan ses mot bakgrund av att merparten av alla byggnadsminnen har en annan användning än de ursprungligen var avsedda att ha.

En förutsättning för att en byggnad ska kunna underhållas och vårdas är oftast att den har en funktion. Byggnaden bör därför så långt det är möjligt ges en lämplig användning, utan att antikvariska värden går förlorade. En användning som så mycket som möjligt överensstämmer med den byggnadsminnet ursprungligen var avsedd för medför i regel att det kulturhistoriska värdet förtydligas och levandegörs.

När det gäller önskemål från en ny ägare av ett byggnadsminne om hävande eller avsteg från gällande skyddsbestämmelser bör beaktas att den nye ägaren har förvärvat byggnaden inklusive byggnadsminnesförklaringen med de inskränkningar som gäller för dess användning. Den köpeskilling som denne nye ägaren fått betala har bestämts bl.a. utifrån de särskilda förutsättningar, som en byggnadsminnesförklaring innebär. Med hänsyn härtill är utrymmet för en ny intresseavvägning mellan den nye ägarens enskilda intressen och de allmänna intressena begränsat.

RAÄ kan konstatera att det i Stockholms stads nu gällande detaljplan, Dp 96028, tagits hänsyn till byggnadsminnets och områdets samlade kulturhistoriska värde. Som markanvändning anges "kulturresevat, sport eller institutioner" vilket även vid förändrad verksamhet, ger goda förutsättningar för ett fortsatt bevarande av den kulturhistoriskt värdefulla miljön.

Med hänvisning till vad som anförts ovan anser RAÄ inte att det finns tillräckliga skäl att häva byggnadsminnesförklaringen eftersom byggnadsminnet enligt RAÄ:s bedömning inte är ändamålslost. RAÄ anser inte heller att det föreligger ett sådant hinder, en sådan olägenhet eller en sådan kostnad att byggnadsminnesförklaringen gällande f d Generalstabens stalletablisement bör hävas.

YTTRANDE

5 (5)

Kulturmiljöavdelningen

2007-01-23

Dnr: 311-5067-2006

Detta yttrande har beslutats av avdelningschefen Birgitta Johansen efter föredragning av antikvarien Fredrik Blomqvist. Även enhetschefen Margareta Gavatin och antikvarien Tomas Örn har varit med om den slutliga handläggningen.

Birgitta Johansen

Fredrik Blomqvist